

DISSERTATIONIS
DE
PROBATIONE,
JURE JURANDO
RELIGIOSE
SANCIENDA,
PARTIC. I.

QUAM
SENSU AMPL. SEN. PHIL.

Publice examinandam sistunt

SALOMON
KREANDER,

*Jurispr. civ. & cum illa commercio arctiore junctarum scientiarum Adjunct. e. ord. & in Regis Regnique Dicaster,
Aboëns. vicar. Notar.*

ET
JONAS CAJANUS,

Ostrobothnienfes.

In Auditorio Minori Die XXI. Junii MDCCLXXIX.

Horis ante meridiem consuetis.

A B O Æ

Impressa apud Viduam Reg. Acad. Typ. J. C. FRENCKELL.

S:Æ R:Æ M:TIS

SUMMÆ FIDEI VIR,

SUPREMI REGIS REGNIQUE DICASTERII ABOENSIS
PRÆSES, REG. ORD. DE STELLA POLARI COM-
MENDATOR, NEC NON EQUES DE REG. -
ORD. ENSIF.

ILLUSTRISSIME ATQUE GENEROSISSIME
BARO,

D:NE AX. GABRIEL
LEIJONHUVUD,

GENEROSE ET NOBILISSIME PRO-PRÆSES
D:NE JOH. IGNATIUS,

NEC NON

NOBILISSIMI, AMPLISSIMI ET CONSULTISSIMI D:NI, REGIS RE-
GNIQUE DICAST. CONSILIARII ATQUE ASSESSORES.

MÆCENATES MAXIMI!

*N*odosi Juris principia & naturam pernoscere: obscuros
ejus mæandros probo lustrare ingenio: justitiæ & æ-
quitatis sancte librare pondera: de rebus, quæ hominibus
charissimæ sunt, fortunis, bonore, vita, jus semper dicere,
fine

sine favore, sine odio, sine spe ulla, metuve privato, omnibus unum & equabile: innocentiae præbere fulcrum & suas criminibus penas; atque cum Agricola Taciti, omnia scire, non omnia exsequi: parvis peccatis veniam, magnis severitatem commodare: nec pœna semper sed pœnitentia contentus esse; suprema profecto, si quid intelligo, in homine laus existimari debet, post celebrem illam, nec totam forte fabulosam, ut dixit non nemo, Astræe fugam, paucissimis omnino concessa, atque venerabundam omnium honorum admirationem & majores humanis titulos meritura. Quid multa? DEORum nomine, ab ipso DEO O. M. usurpantur, qui Divinis his gaudent ingenii & animi virtutibus. Quo itaque verborum honore ego Vos Generosissime, Nobilissimi & Consultissimi Themidos Fennicæ Præsules compellem, in quibus hæc omnia fulgide exsplendent decora, quique, simulac alma Themis mea sibi despondebat studia, jacentem mei ingenii meæque fortunæ tenuitatem Vestra crexistis gratia, meque, ex Minervæ castris si non transfugam, infelicem tamen tam imperiosæ Divæ cultorem Vestro excepistis sinu, quo diu multumque fatus, præsentem ingenioli fructum, splendidissimis Vestris dicare nominibus gestio. Dignemini illum illiusque auctorem exoptatissimo Vestro beare favore, & mea, si quando nubila erunt, serenando fata, facite quod fecistis, ut uno premente Deo ferat Deus alter opem!

GENEROSISSIMI ET ILLUSTRISSIMI DOMINI
BARONIS, PRÆSIDIS ET COMMENDATORIS

AC

REGIS REGNIQUE DICASTERII

Cliens devotissimus
SALOMON KREANDER.

S:Æ R:Æ M:TIS
MAGNÆ FIDEI VIRO,
ET
REGIÆ EXPEDITIONIS RERUM EXTERARUM SE-
CRETARIO PRIMARIO, NEC NON REG.
ORDIN. CAMERARIO,
NOBILISSIMO DOMINO,
CAROLO FRIDERICO
FREDENHEIM.

*Summa fuerunt & prope innumera, quibus me, Nobilissi-
me Domine, exornasti beneficia. Quamdiu Musarum
Aboënsium usibus & honori Te inservire, Tuum fuit Ea-
rumque gaudium, nullam facile prætermisisti opportunitatem,
meum erigendi animum, meamque suffulciendi fortunam,
quacum conflictanti, & vincere & vinci, Te Auspice, dulce
pariter mihi fuit & decorum. Deinde Tu Vir Nobilissi-
me, in majus majusque quotidie evectus fastigium bono-
rum, meæ tamen in Te pietatis simplicitatem nunquam es
dedignatus. Cujus, & gratiarum a me Tibi persolvenda-
rum, ut aliquod exstaret monumentum, opellam hanc, Tuo
Nomini dicatam, ex Ejus splendore suum jussi decus mutua-
ri. Quod si eam benigne exceperis, & meam Tibi commen-
daveris salutem, nunquam mea deplorata jacebunt vota.*

NOBILISSIMI NOMINIS TUI

Cultor humillimus
SALOMON KREANDER.

§. I.

Quod in *Theatro*, Poëtis usu venire nonnunquam solet, ut, si dignus vindice nodus inciderit, ad DEUM ex machina, confugiant ludibundi, idem non plane dissimili ausu, sed religiosore multum affectu, in *Foro* sæpe solemne est Judicibus.

Scilicet, cum versipellis maleficatorum ingenii tanta est vafricies, ut veritatem aut proculcantes aut nubibus involventes, omnes omnis generis fraudes variis machinentur artibus, atque si acrem Judicem vestigia sua indagare respexerint, in varias elabendi rimas, speratae impunitatis asila, enixe studeant irrepere: cumque aliæ veritatis eruendæ rationes, vanæ nil jam proficiunt: nullum reliquum est, nec excogitari facile potest efficacius veritatis protrahendæ ac litis expediendæ remedium, quam ut vel tergiversantes ipsi, vel qui rei litigatæ ponuntur esse conscii, ad DEI ter Optimi Maximi, qui veritatis est & justitiæ Stator Vindexque sanctissimus, iram & fulmina, in sua capita, ni quod dicunt verum sit, arcessenda cogantur.

Sic nascuntur *juramenta*: quorum est, ut per se patet, & experientia confirmat, summa in judicii u-

tilitas, tam ad reos ex latebris suis protrahendos, quam ad intimos litigantium, sicubi necessum fuerit, mentis recessus Judici aperiendos. Nam si qui satis sibi contra hominum conscientiam septi esse & muniti videntur, Supremi tamen Numinis horrent: saltem vindictam Ejus, nisi, (quod de nullo temere dicere, nec de multis credere, fas est,) omnem cum ratione religionem infelices ejuraverint, pertimescunt; quo fit sæpe, ut cum damno suo, etiam si præsentissimo, veritatem inviti confiteantur (a).

Quod vero hac ratione Nomen Numenque Divinum humanis interponere litibus, concessum nobis sit, ut summum, quod vitæ humanæ deferri de cælo unquam potuit, suspici beneficium debet, quo, vel ex ignorantia imprudenter uti, vel consilio, abuti impudenter, piaculum profecto est, quod hinc vix excusari, istinc autem fere nullo procurari poterit lustramine. (b) Proinde, quam caute quamve circumspecte, in re tam sacra, cum judices, tum judicandos, versari in foro oporteat, concludere pronum est.

Sed & alia in promptu est causa maxima, eaque civilis, ob quam jurisjurandi religio habenda est sanctissima; hæc vero in ipsa posita est securitate publica, de qua, quam primum jurisjurandi fides apud vulgum occidit, & frontem extollunt dira perjuria, actum brevi est & conclamatum. Finge seculum, & utinam fingendum esset! quo, qui jurisjurandi vim fusque deque habeant, rari esse desierunt: pone simul judices, qui Legis brachio, dira hæcce capita a foro vel

vel divellere non didicerint, vel testimonia eorum iusta lance expendere nesciant; quid tum obstat, quominus optimus quisque Civis, tristis evadat victima, quam Leges iustissimæ, sed perjuriis obfuscatæ & deceptæ, pœnis immolent, quæ non aliorum quam perduellium esse deberent aut latronum. Licebit tum videre, quem & Stoicus quisque (c) illacrymabit, **SOCRATEM**, Anyti & Meliti perjuriis, conjectum in vincula, damnatum capitis, obrutum morte.

(a) CICERO de Divinatione. L. II. C. 4.

(b) Hinc negandum non est, Summum Numen, etiam hac in vita, eos, qui nomini Ejus perjuriis illudunt, pœnis sæpe afficere gravissimis. Quæ vero harum exempla ex SPERLINGII libro cui titulus: *Moses detonans*, ex V. STURMII *promptuario exemplorum*, C. STOCKII *Homiletisches Lexicon* & ex ipsis libris MACCHABÆORUM afferuntur crudelissima, nimis exercent credulitatem Lectorum. Quod si enim perjurus quidam ipse, aut dulcissima ejus conjux apoplexia moriatur, vel perjurantis innupta filia aut neptis zonam virgineam habuerit ruptam, minus veras effectibus adjungere censendi sunt causas, qui, præeuntibus hisce Auctoribus, calamitates illas, ex perjuriis, tanquam fonte suo effluxisse arbitrantur. Tales fingere perjuriis pœnas supervacaneum est, nam si aliæ deficerent, sufficit, animum perjurii conscius, tormentis intrinsecus contundi crudelissimis, & ab hisce quasi domesticis furiis die lacerari nocteque, *Fuge hoc Conscientiæ judicium* (bene ait Theologorum decus J. GERHARDUS in meditat. suis sacris) *in quo idem simul est reus, actor, testis, judex, tortor, carcer, flagellum, exsecutor, carnifex.*

(c) *Un coupable puni, est un exemple pour la canaille: un innocent condamné est l'affaire de tous les bonnets gens. De la BRUIFÈRE Caracteres Tom. 2.*

§. II.

Sequitur hinc, ut juris jurandi fides & custodia, non modo res sit sanctissima, sed & securitatis publicæ destina firmissima, qua fracta, corruat tota civitatis compages necesse est. Fortissima hæc, qua in felicitatem publicam influunt juramenta, vis, est, quæ eadem apud quasvis gentes, morum flore vel parum inclytas, reddidit sacratissima.

Antiquissimi *Judæi*, degeneratæ, quæ adhuc superstes manet, suæ proli plane dissimiles, juramenta religiosissime coluerunt, quamvis perjurio nulla fere (a) in Legibus eorum indicta esset pœna civilis. Apud *Ægyptios* jurisjurandi fidem qui lædebat, morte plectebatur (b). *Romani* juramentis nil habuere sanctius (c). Plures recensere nationes, e re non est, quarum nonnullæ tam scrupulose devotam juramentis tribuerunt religionem, ut per ipsum supremum DEUM jurare exhorrescentes, per cælum, sidera, Reges & Heroas, cæterasque in vicinia Majestatis Divinæ, quas autumarunt res personasque proxime esse collocatas, inviolabili jurejurando se obstrinxerint (d). Nec de Majoribus nostris scribere juvat, quippe quos juramenta sanctius, quam nostro ævo, quo corrumpere & corrumpi seculum vocatur, credi unquam

unquam potest, observasse Annales referunt. Cum vero in nostra tempora oculos dejicimus, & quod res est fateri volumus, negari nequit, juramentorum religionem, tam apud alias gentes (e), quam nostram, immensum quantum! esse profanatam, ita ut summum & solutu difficillimum in jura docentibus scientiis jam sit problema: *remedia adinvenire & rationes, quibus jurisjurandi fides & custodia, apud nos, tam sacrata reddatur & inviolabilis, quam fuisse illam, apud nuper laudatas gentes, accepimus; quod qui solveret, a toto genere humano, humanitateque ipsa, summas iniret gratias.*

Ad istas vero qui adspiret, fontes abusuum juramentorum, perjuriorumque causas primo aperire satagat, quas non solum magis magisque ingruenti libertinismi Theologici rabiei, & morum in deteriora ruentium corruptioni, verum etjam tam judicium juramenta requirentium, quam partium quoque jurantium, hinc ignorantiae & impietati, istinc oscitantiae, illinc praecipitantiae, inesse maxime reperiet. Quorum malorum nonnullis, vellemus sane, si fieri posset, praesenti dissertatione mederi, in qua rectam jurisjurandi, probationis causa, tam dandi quam recipiendi rationem, ex morum juriumque disciplinis eruere animus est. Temporis vero angustia, aliaeque nobis quae se objiciunt limitationes, efficiunt, ut brevem hac occasione & fere strigosam paginam verendis Tuis B. L. subjiciamus oculis: alio tamen tempore, si per fata nostra & licet & libet, fusius atque solidius materiam

continuaturs, quassanctiorem philosophia moralis jurisque prudentia civilis habent plane nullam.

(a) Levit. VI: 5, 6, 7. nisi huc referas unicum illum casum, quo si adulterii rea uxor, perjurio semet ab accusatione liberare ausa fuerit, mirum! *bydrope ovarii* plectebatur: Videtis Numer. V: 11 - - 31. & J. D. MICHAELIS *Mosaisches Recht* Tom. 5.

(b) BURLAMAQUI *principe du droit de la Nature & des gens* Tom. 4. chap. VI. Quin Leges quoque Sve-thicæ, poenam mortis, pejerantibus indicant, nemo negabit ad finem usque legens I. §. LX. Cap. M. B. & 18. §. XVII. Cap. R. B. Poena perjurii ordinaria hodie quæ sit, videtis cit. 18. & 19. §. §. XVII. Cap. R. B. quantum vero multæ perjuris impositum antiquiori tempore fuerit, docet imprimis WESTG. L. THING. B. C. 9. §. 11.

(c) CICERO de Officiis lib. III Cap. XXXI. Nullum ait, *vinculum ad adstringendam fidem jurejurando Majores arctius esse voluerunt. Id indicant leges in duodecim tabulis: indicant sacratæ: indicant fœdera, quibus etjam cum hoste devincitur fides; indicant notiones animadversionesque Censorum, qui nulla de re diligentius, quam de jurejurando judicabant.* Bene igitur Illustrissimus Gallorum ICtus MONTESQUIEU, cum de vi juramentorum apud gentes calamitatibus afflictas, sed virtutis simul studiosas commentatur, adjicit: *Rome etoit un vaisseau, tenu par deux ancrs dans la tempeste, la religion & les mœurs.* Vid. cit. Auct. lib. VII. Cap. XIII. de l'esprit des loix.

(d) Vid. H. GROTII libr. de jure belli ac pacis & S. PUFFENDORFFII jus naturæ & gentium in capitibus de juramento, nec non *Encyclopedie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts & des metiers* in art. Serment.

(e) Lu-

(e) Lubet hic appendere narrantiunculam Petri BAYLE, qui dicit se vel centies audivisse: *qu' il y a en France une Province, ou les Gentils-hommes s' entre-ecrivent: Je vous prie de me preter vos temoins pour quelques jours, & ou on trouve des gens, qui repondent, quand on leur demande: de quel metier etez vous? Monsieur, je suis temoin, a votre service.* Vid. Dictionaire Histor. & critique Articl. Cappadoce not. D.

§. III.

Juramentum, seu quod latinius dicitur *jusjurandum* (a), ita definiri solet, ut dicatur esse religiosa DEI tanquam testis & vindicis invocatio, in eorum, quæ dicuntur, fidem, adposita (b). Solent hic Philosophiæ Morum Doctores varias movere quæstiones, e. c. an tantam habere velit rerum humanarum procuracionem DEUS, ut litibus nostris, testis instar & vindicis si citetur, peculiari modo non dedignetur adesse, jurantium recepturus provocationes, seu quod eandem fere vim habet, an licita sint juramenta, usque eorum tantus, ut novam veri dicendi pariant necessitatem, seu ut loqui solemus, obligationem: An metu, dolo, vi, extorta servari recte possint, quasque habeant vires, si vel per falsos DEOS exhibeantur, vel super præstanda re quapiam illicita, vel omittendo aliquo, quod legibus humanis aut Divinis præcipitur, officio; quas, in quovis Morum Philosophiæ compendio (c), egregie plerumque solutas confectasque quæstiones, si opellæ nostræ infereremus de novo protractatas, disputaremus, quæ ad molem ejus, non quæ ad rhombum facere videantur.

Nec

Nec e re nostra ducimus, alias hujus loci quæstiones, subtiles illas quidem sed absurdas plerumque, ineptas, & in foro nostro omni destitutas usu, quarum est in Corpore Juris Civilis & Canonici Romani numerosa cohors, examinare; quarum tamen nonnullas infra, data occasione, verbo tangemus: nec enim in vestibulo opellæ, opinionum monstris Lectorum deterrere consultum nobis est.

§. IV.

(a) Solet & alia horum vocabulorum, quibus nos, unacum aliis, qui anxiam tersissimæ Latinitatis curam præ se non ferunt, promiscue utimur, institui differentia, quæ apud antiquiores obtinuit, recentiori ævo obsoleta. Illi vero interpretati sunt, *juramentum* adhiberi in rebus non controversis, quæque minoris essent pretii, quam ut in jus venire possent, *jusjurandum* vero in maxime controversis rebus interponi; vide SETSERUM de juramenti lib. I. cap. I.

(b) Patet hinc juramenti male adnumerari *exsecrationes*, per malum genium fieri solitas, de quibus nostrum non est in hac opella commentari. Absque omni etiam commentatione valde patet, nihil his excogitari posse stultius, nihilque a rationis & orationis dignitate magis abhorrens; qui enim, malum, ille citabitur veritatis testis, quem mendacii credimus esse patronum? Illene veritatis erit Stator & Vindex, cujus vires contemnere aut declinare, vel scientiam fallere se posse jure credit quisque sanus.

(c) Nec enim in compendiis, nedum multis systematicis *Theologiæ*, cujus scientia cumulatissima alioquin est rerum sacrarum complexio, locum verè sanctissimum de jurejurando tractari videmus; quod eo magis mirari contigit, cum laudatissima hæc scientia multos amplexa sit arti-

§. IV.

Juramenta communiter spectata duplicis sunt generis, aut *promissoria*, aut *assertoria*, seu ut alii hæc vocabula cudunt, *promissiva* & *assertiva*. Illis, nos quædam in posterum acturos esse aut omisso, pollicemur, his, quæ acta sint aut omissa, profiteamur. Illis, voto & stipulationi ac pactis foederibusque, his, confessioni & factis, fidem procuramus & robur. Illa de futuris confirmant, hæc de præteritis. Illa spondent, hæc probant. Illis omnia adscribuntur juramenta, quæ & civibus, a Principe, imperii habenas capeffente, & Principi, a civibus, aut homagia præstantibus vel munia aut honores obeuntibus, exhiberi solent. Cumque regiminis formæ non unius sint generis, muneraque in quavis civitate longe plurima sint & diversissima, efficitur, ut plurimæ etiam ac diversissimæ sint jurisjurandi promissivi formæ, de quibus hic non est disputandi locus.

Juramenta assertoria, quorum præcipua nostræ sunt interpretationis, non minus sunt multiplicia. Ut enim nihil loquar de juramentis, nostris legibus ignotis, quæ tamen, qui Iuris Consultus merito usurpetur, non nescit: *perhorrescentiæ*, *affectionis*, *expensarum*, *minorationis*, cæt. quorumque mentio sit in scriptis JC:torum Romanorum quæ de jurejurando ex

B

insti-

articulos, ad ejus forum parum pertinentes, e. g. de matrimonio, de magistratu civili, cæt.

instituto exarata sunt, (a) largus est in Svethicis legibus juramentorum numerus, quorum nonnulla ut e. g. *Vitulos-edh*, *forfals edh*, *gödsu edh*, *jåtis edh*, *up-råttar edh*, *afvara edh*, *jåmnis edh*, *laggjårdsmanna edh*, (b) hodie in foro Svecano non audiuntur; alia vero quotidie obtinent, quorumque tam usus quam abusus forensis tum in sequentibus docebitur, cum de jurejurando antea, ut par est, philosophati fuimus, ut e. g. *vrångo-ed* juramentum calumniæ (quod non nulli ad promissiva minus recte ut nobis videtur, referunt), *vårjemåls ed*, juramentum purgatorium, *vitnes ed*, juramentum testium, *fyllnads ed*, jurament: supplementarium, *fattigdoms ed* jur: paupertatis, & quæ infra demonstrabuntur reliqua.

§. V

(a) Talia sunt I. C. DITHMARI, I. B. HANSENI, S. FRELIENII, I. C. NÆVII, I. C. STRYKII & I. SETSERI, aliorumque, quos videre est in B. G. STRUVII Bibliotheca juris selecta, ed. 5ta pag. 191-194. In Iurisprudencia Svecana plena materiæ de jurejurando consideratur tractatio, nec enim ita vocari possunt paucissimæ, quas hac de re continent scripta NEHRMANNI animadversiones.

(b) Horum nomina latine translata, cum a Romanis auribus nimis abludant, omisimus, si nos enim cum celeberrimo STIERNHÖÖKIO, e. c. antiquiorum illud *gjódzlu edh* juramentum impingvatorium appellaremus, a multis non intelligeremur. Qui vero indolem & naturam dictorum jusjurandi modorum nosse aver, adeat J. LOCCENIUM in *Lexie: juris Sveogotbici*, WERELIUM in *Ind. Nob. IHBE* in *Glossar*: & unum omnium cit:

S. V.

Prius vero quam speciale quoddam jurisjurandi genus imus pertractatum, præcipua, quæ de quavis religiose jurandi ratione dicenda nobis sunt, argumentorum puncta, collecta breviter & tractata, juvabit præmittere, ut quæ generalia sunt, in specialibus sæpe repetendo, molestiam nobismet ipsis & B. L. creare ne cogamur.

Primo sumere nobis licet, jusjurandum per aliam institui recte non posse Naturam, quam quæ aut re ipsa sit, aut jurans credat omnisciam esse, omnipotentem ac justissimam, suumque Superiorem (a), quod a fine juramentorum tam clare patet, quam quod clarissime (b). Horum itaque nec nomen tueri recte posse, nec vim nec naturam neque usum prodere censendæ sunt asseverationes execrationes-

A 2

que,

STIERNHÖÖKIUM in lib. de jure Sveorum & Gothorum vetusto. Cap. IX.

(a) Cogitur hinc, impropriam esse locutionem, qua in sacris Pandectis Deus sæpe ipse infertur jurans. Cum enim Deo nemo est superior, nec absque horribilissimo læsæ Ejus Majestatis crimine, falsi quid Divinis assertionibus inesse, suspicari ullus potest, non aliter quam *ἀθεομαρτυρία* dici de Deo juramentum liquet.

(b)! Vides tamen multos & in his *Himr. COCCEIUM* in laudando & laudato opere quod inscripsit; *Grotius illustratus* tom. I. lib. II. cap. XI. acriter defendere, asseverationes, quæ per res quasvis creatas institui so-

que, per res, charissimas quidem nobis, & quæ maximopere sed non religiose coluntur (c), fieri solitæ, quarum varia sunt exempla. Sic *Ægyptii* per nomen Pharaonum jurabant (d): *Græci* per Alexandrum (e): *Romani* per nomen geniumque Imperatorum (f) unde hæc HORATHII ad Augustum:

jurandasque tuum per nomen ponimus aras.

& CLAUDIANI de Honorio:

*Juratur Honorius absens.
huic*

lent, sacramenti vim habere & licita ac veri nominis juramenta esse; quod eo absurdus dicitur, quo constat magis præter omnipotentem & omnia scientem Deum, non esse, qui secreta animi experiri, & periurio poenas infligere & velit et sciat & possit. Præterea pars est ejus, qui Deo debetur, cultus, ut juraturi, per nomen Ejus juremus, quod & ipse suis litteris *Deuteronomio* VI. 13. *Psalms* XV. 4. mandavit; unde conficitur, ut jus hocce Majestaticum Divinitatis, injussu Dei, in aliam quamcunque personam aut rem transferentes, piaculum mereantur tanto scelestius, quanto expressius in *Math.* V. 34: 35. juramentis per Coelum, Terram, Hierosolymas &c. datis aut receptis, nobis interdicat.

(c) Consentit ULPIANUS cujus hæc in DIG: verba sunt: *Qui per salutem suam jurat, licet per Deum jurare videatur, respectu enim Divini Numinis ita jurat: attamen si non ita specialiter jusjurandum ei delatum est, jurasse non videtur; Et ideo ex integro solemniter jurandum est.* L. XXXIII. ff. de jur. jur.

(d) *Gen.* XLII. 15. 16.

(e) CURTIUS R. VI. II.

(f) SVETONIUS & TACITUS, cæt;

huic jurandi formæ tantam tribuentes sanctitatem, ut qui ea pejeraret, non solum fustis castigaretur, sed & læsæ Majestatis reus esset (g). *Nassumoneos*, memoriæ prodit HERODOTUS, (h) per manes jurasse virorum optimorum, sepulcra eorum simul tangendo; quorum nostro ævo æmulantur superstitionem *Romano-Catholici*, qui non tam Deum ipsum & solum, quam sanctos etiam suæ ecclesiæ canonizatos, quorum reliquias manibus juxta contrectant, jurando invocant; iniquissima sane Numen colendi ratione, quasi mitissimus pariter ac justissimus totius mundi Monarcha, Regulorum terræ laboraret superba imbecillitate, ad quorum justitiam gratiamque, nullus, nisi per amicos eorum, aditus patere solet.

§. VI.

Personarum, quæ jurisjurandi se religione obstringere recte valeant, mentionem facturi, in genere requirimus, ut non solum eos attigerint annos, qui usum rationis, ut ajunt, reflexum, secum solent ferre,

A 3

ve-

(g) L. II. C. de *Reb. Cred.* L. II. C. ad leg. *Inl. Maj.* l. XIII. ff. de *jurej.* Exemplum refert TACITUS in Ann. lib. I. cap. 73. Equitis Rom: RUBRII, cui crimini dabatur, violatum perjurio nomen AUGUSTI; quod ubi TIBERIO notuit, scripsit Consulibus: *jusjurandum Rubrii perinde æstimandum, quam si Iovem fefellisset: Deorum injurias Diis curæ.*

(b) L. IV. 1, 23.

verum etiam ut mentis revera compotes, jurisjurandi naturam, vim & sanctitatem rite habeant sibi perspectam, quo fiat, ut perjurium vindicantis Numinis iram & sciant pertimescere & velint. Quo vero ætatis anno, puberes ubique locorum fiant homines, & perspicuendæ jurisjurandi sanctitati pares, una lege, & quæ certum determinaret annorum numerum, definire ius naturæ non potest, quippe quod, nec litteris consignatum, nec Codicis cujusdam angustius inclusum & compictum, neque tam dierum, mensium & annorum calculos subducens, quam rem potius ipsam & naturam ponderans, in quovis cujusvis rei articulo speciales leges continet; ex quibus generalis illa conflatur, ut quo quisque anno maturitatem mentis est allecutus, eodem & jurisjurandi capax recte censeatur. Hæc vero omnibus & ubivis non venit post peractum æque logum idemque temporis spatium, in quo itaque definiendo jure variant leges nationum civiles, pro immensa, coeli ambientis, liberos educandi rationis, cæterarumque maturitatem mentis aut accelerantium aut retardantium causarum, varietate. Certus tamen & unus ut in quavis regione determinaretur pubertatis annus, omnes svasere rationis, licet eo ipso, qui est omnium legum civilium, si cum Divina naturæ lege comparentur, inevitabilis defectus, accidere contraries possit, ut quem lex civilis, ex annorum calculo & corporis statura, puberem & sui juris atque majorem esse, numerat, lex naturæ non esse, judicet. Apud Iudeos qui XIII.

an-

annos impleverat puer pacta inire poterat, puella quæ XII. (a)

In Iure Romano Imperator IUSTINIANUS pubertatis accessum apud masculos in anno XIV. apud femellas vero in anno XII, expletis, constituit (b). Iure nostro utriusque sexus homines, cum annum expleverunt XV. puberes judicantur, & ad exhibenda juramenta, satis adulti. Qui ad pubertatis annos pervenerunt, *mente captis*, jurare tamen minime licet, quod ex eadem causa de *ebriis* item valet, & ex eadem jurisjurandi sanctitatem ponderandi, & negotii indolem explicandi impotentia, de iis, qui correpti ejusmodi *morbis* sunt, qui vel cerebri vel memoriæ vel linguae vim & nervos incidere perspiciuntur. *Mutorum* & simul *surdorum* testimonia non nisi cum grano salis adhiberi possunt, & juratis in antecessum eorum interpretibus.

Nullam in his momentis, quod ad *sexum* jurantis, fecimus differentiam, nam nullam facit, quod interpretamur, Ius naturæ, præjudicia nostra summopere improbens, quibus irretiti eo usque in dimidiam generis humani partem injustitiæ processimus, ut ab omnibus muniis & negotiis publicis administrandis eam non modo excluderimus, sed etiam jure exclusam esse opinemur. In codice Christophoriano, rarissimæ fuerunt

(a) Vide COCCEIUM hoc ex Mosiset ejus concivium scriptis probantem I. c. l. II.

(b) Pr Inst. *Quib. mod. tut. fin.* vid: etiam I. V. GRAVINAM in *Com. ad L. L. XII. tab.*

sunt legis species, seu ut dici solent, casus, in quibus testimonia foeminarum non respuebantur (c). In Codice vero Fridericiano, iusjurandum a foemina praestitum non minoris declaratur valoris, quam quod exhibent viri; qua de re convenient necesse est omnes alii, quam qui sensum & mentem Legis non attingentes, verbis ejus pertinaciter infident ut muscae vibici (d). Quod

(b) Ex Cap. XXXIII. *Thingm.* B. L. L. & XXV. - XXVIII. *Rådsk.* B. StL. & aliis Legum antiquiorum locis concludi solet, foeminas iusjurandum praestare, tum non fuisse illis concessum; posses dicere, Majores nostros fidem foeminini generis non esse, credidisse. Hanc tamen illis & amabiliori sexui dicam scribere subveremur. De rebus ad sphaeram muliebrem pertinentibus e. c. de puerperio, unius foeminae perinde valebat, ut duorum virorum testimonia; fr. C. IV. *Erffda* B. StL.

(d) Videmus WESTDAHLIUM in *Uttydning öfver Sveriges Lag*, declarantem C. XVI. §. I. A. B. & quod mirum est, Nobiliss. NEHRMANNUM EHRENSTRÅLE, in lib. de *process. civ.* p. 233. & in *föreläsning öfver Årfsda B.* p. 198. haesitare, an testimonia Foeminarum possint de Testamentis valere, siquidem in cit. XVI. I. A. B. verba ita jacent: *Wittne tvenne gode Män*, quod etiam ex simili causa ad C. XX. *ei Tit.* traduci posset, ita ut nemo absque scriptura Tutor nuncupari a moriente quiret, nisi praesentibus duobus *Viris*, ut testibus, quare etiam I Cti hi virilia hic commendant testimonia, ne sexus legitimo obijciatur impedimento. Sed nugantur, C. XVII. §. 10. R. B. clarissimus hac in re Legis locus est. Praeterea: *Man & madhr* unum idemque est vocabulum, eo discrimine, ut illud non nisi in casibus obliquis, hoc vero in casibus rectis usurpari videamus. Utrumque proprie *hominem*, sine discrimine sexus in antiquiore lingua denotat: unde *quindäismadhr* in Lege Gothland: C. XIV. foeminam appellari, & in historia RAGNARI LODBROK anum saepe vocari ma, ac in *Havamal* virgines nomine män inprimis condecorari, hujusque appellationis vestigia in Anglicis vocibus *woman*, *women*, mulier, mulieres, atque in Germanico *femal*, quisquam & *utemand* nemo, quadantenus remansisse, docent Nob. IHRE in gloss. p. post. p. 123. & WERELIUS in indice p. 167. Antiqua haec vocis *man* potestas adhuc in hodierno legis codice utique obtinet, quod distiteri nequeunt I Cti nostri, & ut pauca ex multis exempla proferam, tam ex CC. VI. 3. IX. 8. I. B. quam ex eo patet, quod composita *giftoman*, *skyideman*, *mälsman*, *bördeman*, *resande man*, communis esse generis in Codice Legis hodiernae habeantur, quod si quis nescit, legat C. I. §. 2. G. B. CC. IV. §. 1. XX. §. 2. A. B. C. V. I. B. & C. XV. §. 3. B. B.